

Paní Pavlo Nikitino, na vernisáži, která se konala 20. srpna v Drážďanech jste rozplakala část lidí, kteří přišli. Popište, prosím, svou sochu. Když včera lidé přestali plakat, ptali se, jak funguje v sochařství scanner a 3D tisk. Začněme tedy co nejvíc technicky.

Pracuji v ateliéru pana Gabriela už delší dobu s 3D scannery. Máme na fakultě 3D studio, které patří do sochařského ateliéru. K technologii 3D jsem se dostala v roce 2018, když jsem chtěla připomenout situaci na Ukrajině. Válčilo se od roku 2014, Ukrajina tehdy mizela z médií a začalo se zapomínat. Uvědomila jsem si, že nejlepší aktualizace jakékoli situace je reportáž. Nepracuji s fotoaparátom ani s kamerou. Mám ale k dispozici 3D scannery, se kterými umím pracovat. Vymyslela jsem termín 3D reportáž. Zachycuji skrze lidi nějakou realitu. Scanuji je ručním 3D scannerem. Vytvořila jsem sochařskou kompozici z pětadvaceti lidí. Byli to vojáci a veteráni, kteří byli na rehabilitaci v Kyjevě. Dělal jsem s nimi rozhovory, chtěla jsem tímto způsobem říci, že válka nejsou čísla, ale lidé. Pracuji s technologií, která mi umožňuje fixovat realitu teď a tady. V roce 2020 jsem pracovala na sérii soch nazvaných nuda. Byla to práce v době pandemie. Vyšla jsem prostě z faktu, že mám doma 3D scanner, a můj přítel umí scanovat. Mohla jsem scanovat jen sebe. Na konci minulého roku jsem vyhrála cenu pro mladé ukrajinské umělce v Kyjevě. Součástí výhry je realizace samostatné výstavy v Kyjevě. Chtěla jsem tam připravit další sérii. Měla se jmenovat Strach. Chtěla jsem se podívat na fenomén strachu podobně, jako jsem se předtím dívala na nuda. Co je strach? Co dělá s člověkem? Jaký má význam z pohledu sociologie, filosofie, psychologie? Dva měsíce jsem žila ve strachu, protože nám hrozila ruská invaze. Četla jsem o strachu, abych pochopila vlastní pocity. Chtěla jsem se něco dovědět o historii strachu, o tom, jak nás mění a ovlivňuje. Došlo mi, že už dlouho žijeme ve stavu nouze a strachu. Chystala jsem sérii soch. Socha, která je teď v Drážďanech měla být závěrečnou sochou série. Cítila jsem ohromné napětí. Jako kdyby se v hlavě střetávaly dva proudy. Jeden říkal, že invaze nebude, protože tu je hodně racionálních důvodů, aby nebyla. Zároveň jsem cítila, že se musím připravit na to, že je ruská invaze je možná. A nejspíše nastane.

Výsledkem byl pocit úzkosti spojený s potřebou zachytit strach s nějakými atributy. V sochařské realizaci mám na sobě vojenskou košili, kterou jsem si ušila, když jsem se chystala na Donbas. Na invazi se nedá připravit. I když moje rodina měla v Kyjevě přichystané batohy a věděla, kde jsou protiletdecké úkryty. Slyšíte zkoušky sirén a stejně si to nedokážete představit. Tušila jsem, že když

k tomu dojde, Kyjev je jedním z hlavních měst, které budou chtít dobýt. Věděla jsem, že moje rodina město neopustí.

Socha vznikla den před invazí. Přítel přijel, aby mě nascanoval. Příští den jsem měla odevzdat návrhy na výstavu do Kyjeva. Už se to nestalo. Zastavil se pro mě čas. Život ale šel dál, pomáhala jsem a organizovala, na své věci jsem zapomněla. Zapomněla jsem na svůj autoportrét, i na děsivou souhru okolností, že invaze začala v okamžiku, kdy jsem dokončila scany k projektu Strach. Šla jsem spát pár hodin před začátkem invaze.

Jak socha vzniká? Úmyslně se dál ptám technicky. Udělá se 3D scan. Na soše je spousta viditelné práce, kterou stroj neudělá.

Snažím se u věcí, kterým říkám 3D reportáž zachytit realitu do úplných detailů. Ostrost detailu volím já, a dělám to už na začátku scanování. Vím jak, znám technologie. Sochu domodeluji ručně. Při projektu Strach mi šlo o detaily. Je to spousta práce v počítači. Scanování trvá asi pět minut, socha vzniká minimálně dva měsíce. Při scanování máte zůstat bez pochybu. Člověk se ale chvěje, dýchá, což rozvlní detaily. Proto jsem pečlivě zaostřovala detaily. Hlídala jsem, aby detaily nezmizely ve výsledné práci. Naučila jsem se, jak s detailem pracovat v sochařském materiálu. Zachraňuji detail, který se rozplývá nejdříve v počítači, pak v 3D tiskárně. Detail dostává péči v následném opracování sochy. Socha vzniká z více kusů, je retušovaná, pospojovaná. Nic z toho nesmí být vidět.

Na soše v Drážďanech jsou viditelné žíly na ruku. Když se člověk bojí, vystupují mu žíly?

Zobrazila jsem napětí, které vyvolává strach. Žíly jsem dopracovávala se zvláštní pozorností. Všimla jsem si na sobě, co se mnou dělá napětí. V momentě scanování jsem trochu víc zaostřila na žíly, které jsem nechala vyniknout tím, že jsem se předtím převázala.

V době komunistické totality jsme se báli léta. Žili jsme se strachem. Jste připravená na to, že strach s vámi bude třeba dvacet let?

Strach nezmizel, přestože to byl původně strach z invaze, která už je realitou. Necítím se uvolněná, necítím se v bezpečí. Jsem daleko od domova, ale ve stálém spojení s ním. Chodí mi zprávy o tom, co se děje na frontě, i zprávy o tom, co se děje doma v Kyjevě. Vím, kdy v Kyjevě houkají sirény. Zatím jsem se nenaučila zbavit strachu, takže je pro mě těžké představit si, co bude někdy za dvacet let. Strach není pocit, se kterým je zdravé žít, a se kterým bych žít chtěla. Já, moje rodina, můj národ. Chtěla bych na strachu pracovat, nějak ho ovlivnit, abychom se naučili žít beze strachu. Strach vyvolává psychicky a fyzicky ničivý pocit. Vidím ale spousta scénářů budoucnosti, když máme takového souseda.

Snažím se představit si vítězství a nějakou železnou zeď, která by nás už opravdu ochránila před dalšími vpády. Reálně se mi ale taková představa nedaří. Teď se učím žít se strachem, ale do budoucna se ho chci zbavit. Nemůžu si připouštět ničivé impulzy, které jsem cítila před invazí. Víím, že má rodina a budoucnost mě potřebují. Musím být schopná žít a tvořit, což se strachem moc nejde.

Dnes je 21. srpna. My, Češi jsme v roce 1968 nebojovali, a nebojovali jsme ani v roce 1938. Jaké to pro vás je, žít mezi zbabělci?

Ani náhodou nevnímám vaše zkušenosti z roku 1968 nebo 1938 jako součást dnešní doby. To, jak se Češi zachovali po 24. únoru letošního roku jsem vnímala jako ohromnou vlnu solidarity a ochoty pomoci. Jsem přesvědčena, že kdybyste byli zas napadeni, bránili byste se stejně, jako se bráníme my. Vnímáte sílu, s jakou jsme se zvedli a šli. Odpověděli jste na ni vlnou pomoci. Zažila jsem tady lidskost a nepochybuji o tom, že byste se dokázali bránit.

Nedávno jsem dělal rozhovor s veteránem, válečným invalidou z války v roce 2014. Ptal jsem se ho, jestli je fašista, nacionalista, patriot? My Češi to s národem moc nepřeháníme, na rozdíl od Poláků nebo Maďarů. Jak to vnímáte vy? Rusové tvrdí, že jste všichni fašisté.

Říkají to. Na Ukrajině to považujeme za špatný vtip. Už se ani neurážíme. Je to pro nás tak absurdní tvrzení, že se ani neumíme urazit. Za sebe můžu říct, že jsem nikdy neměla potřebu projevovat se nějak národně nebo patrioticky. Víím, odkud pocházím, mám respekt ke své zemi a její kultuře. To mi stačí.

Patriotismus se u nás projevu lokálně a v omezeném čase. Když si vzpomenete na demonstrace, které do dějin vešly jako Euromajdan, v západní Evropě lidé vnímali ukrajinskou národní symboliku, kdežto pro nás byly nejdůležitější hvězdičky na evropské vlajce. Nechtěli jsme svrhnout prezidenta, chtěli jsme lepší budoucnost. Jsme otevření světu a samozřejmě se chceme vymanit z ruského vlivu. Čtyřicátého srpna oslavujeme Den nezávislosti.

Pamatujeme si, kdy jsme se dostali ze Sovětského svazu, a jsme si vědomi, že jsme mladý stát. Svůj stát si chceme budovat. Učíme se. Nechceme dělat kroky zpět a Rusko nás do nich nutí. Hledáme se a budujeme si identitu. Vnímám tedy hledání mladého státu, ne nacionalismus.

Chceme být lepší, stojíme si za svou kulturou a svým jazykem, což opravdu není fašismus.

Pojďme zpátky k umění. Nakonec tady v Drážďanech vystavujete svou sochu v lodním kontejneru společně s fotografiemi Jiřího Davida. Jiří David

patří k nejznámějším českým umělcům. Jak vám funguje vzájemný umělecký dialog?

Dialog vznikl díky Jiřímu Fajtovi. Seznámili jsme se až při přípravě výstavy. Je to pro mě úplně nová zkušenost, být ze strany kurátora takto natěsno propojena do uměleckého dialogu. Měla jsem pocit, že oba projekty na sebe čekaly. Z našeho propojení mám velmi přirozený a hezký pocit. Když pan David mluvil o bytu Andreje Sacharova v Moskvě, měla jsem husí kůži. Zažila jsem od pana Davida impulzy, kterými jsem se zabývala, když jsem tvořila svůj cyklus Strach. Je pro mě vzrušující, že pan David svoje fotografie z bytu Andreje Sacharova ukazuje poprvé, i že vernisáž se konala den před výročím okupace Československa v roce 1968. Kontejner, kde vystavujeme prožívám zevnitř. Je studený, syrový, průmyslový, hluchý, připomíná bunkr. Kontejner se otevřel světu a uvnitř je světlo. Vycházím ven z bunkru. Mám zásluhou tohoto projektu pocit, že něco překračuji, a budu moci jít dál.

text: Jan Šícha